

OLYAN BOLDOG VAGYOK

A szekrénybe nyúlt öltönyéért, s ahogy kivette a jól ismert, olyannyira szeretett fekete ruháját, hallatlanul meglepődött. Valóban ilyen fakó? Hogyhogy ezt nem vette észre ideig? Olyan kopott lett ez az öltöny, mint az élet, ha lekopik róla az újszerűség élménye. Lilit, a menyasszonyát akkor ismerte meg, mikor ezt az öltönyt kapta, s ez volt apja utolsó komoly téteménye, tehát sokféle érzés tapadt hozzá. Sok-sok apró örömkkel kevert szomorúság, reménytelenséggel megvert remény. Lehet-e bírni az életet, ha az embert mindenki elhagyja, akit szeretett, akiben hittel hitt és bizva bízott. Apja-anyja akkor hagyta el, amikor legnagyobb szüksége lett volna rá, hogy mellette álljanak. Arról volt szó az érte és ellene folyó küzdelemben, hogy ember lesz-e egy lehetőségéből, vagy sem? Ember lesz-e, vagyis: kifejtheti tehetségét? Vagy megmarad lehetőségnek.

Közel került a semmihez, erősen súrolta a határvonalat. A körülményei ellene fordultak, és semmivé akarták zsugorítani. S most úgy érzi, egyedül győzte a harcot. A lehetőség önmagára utalt, és megteremtette a maga belső körülményeit, mint a tojásban levő mag. Miután felismerte a maga elhagyatottságát, tudatosította magában célját, amelyet el akart érni, áldozatul dobta ifjúságát, az ifjúság örömeit. A konokság, a célratoró szándék minden örömet felszívott, minden játékos hajlamot kiölt belőle. Maradt csak a munka és a munka. A tanulás és a tanulás.

Ruhájával a konyhán keresztül az udvarra sietett, hogy kitisztítsa. Ahogy az asztal mellett elhaladt, beleveszett szeme az ing fehérségébe. Öröm cirógatott rajt végig, s meg kellett állnia. Kezében tétován tartotta öltönyét. Nagyanyját nézte s az inget, melyet vasalt. Az öregasszony, mint a gép dolgozott. Arca sápadt volt és éktelenül gyűrött. Pétert büntudat töltötte el. Mért hagyta ki gondolataiból a nagyanyját? Mindig úgy gondol magára, nehézségeire, mint akinek nem volt segítsége. Talán Lili szemlélete ez? Előtte s már önmaga előtt is úgy akarja nagynak, hősnek tudni magát, hogy egyetlen segítőjét, a nagyanyját megtagadja?

— Nagymama, hogy csináltad ezt? — emelte állát az ingre.

— Mit, fiam?

— Ezt, hogy ilyen fehér lett.

— Hm. Fehér?

— Nagyon. Vakítóan. Szemképráztatóan fehér. A Patyolat elbújhat mellette.

Nagyanyja szeme fáradtan nézett rá. Fátyolos volt, tompa, teljesen szétzilálódott.

— Nem először csinálom, fiam. Ugye, elhiszed? — mondta ironikusan. — De azt is elhíheted, hogy mind nehezebben. Néha olyan fáradt vagyok, egyik kezemet alig tudom a másikra tenni.

Péter nagyanyja kezére nézett, mivel arról volt szó. Az öregasszony jobbjára a vasalón nyugodott, mintha valóban nyugodna. A vasaló cipelné a hátán kedvtelésből, mint ló a lovasát.

— Olyan boldog vagyok, Péter fiam — mondta az öregasszony. — Olyan nagyon boldog vagyok — ismételte. Péter nem értette ebben a pillanatban. Éppen nagyanyja elnyújt kezét vizsgálgatta. A vén, idő előtt elért kézfejet, nehézkesen tapadó ujjakat. A ráncokat, a kéken összeugrott ércsomókat, inakat, ízeket, ernyedte bőrt. Milyen vérszesen elkoptatta a munka, az idő. Péter orvosi szemmel pontosan fölmérte. S egyszerre megvilágosodott előtte, mit akart mondani nagyanyja azzal, hogy boldog.

— Nagymama, eljössz holnap? — kérdezte. — Ugye, eljössz?

— Én? — csodálkozott az asszony.

— Te, te, nagymama — mondta Péter. — Mért csodálkozol ezen?

— Hogy jutott ilyen eszedbe, fiam?

— Hogyne jutott volna — méltatlankodott Péter.

— Nem, nem lehet, fiam. Tudod, én olyan fáradt vagyok. Örülök, hogyha lefekhetem. Ha pihenek. Ha a karjaimat nyugtathatom.

Hihetőnek tűnt, amit mondott. Péter hirtelen nem tudott mit mondani rá. Maga is gondolkodott, mert eszébe jutott Lili. Vajon mit szól hozzá, ha a nagyanyját is viszi? Kiindult az udvarra.

Kint szokatlanul hideg szél volt. Eső utáni nagy lehülés. Ingujiban volt, és fázott. Hosszan kefélt a ruhát. Minden kifényesedett foltot többszörösen, gondosan végigjárt a kefével, míg elhitte, hogy nem kikefélhető. Mikor befelé tartott, nagyanyja fölnézett rá.

— Jó lesz az a ruha?

— Jónak kell lenni — szólt a fiú.

— Amit te veszel már, az jobb lesz — nagyanyja biztatóan elmosolyodott. — Csakhogy ezt is megértük. — Gyorsan helyesbített: — Megértem — mondta. — Már nyugodtan halok meg. Boldogan. Ez volt a céloom, belőled embert csinálni. Elértem a céloimat. Holnap diploma lesz a kezében.

— Mégsem akarsz eljönni, nagyanyám.

— Fiam, nem való vagyok én oda — mondta kelletlen arccal az öregasszony. — A menyasszonyodat vidd.

Pétert mellbe vágta az öregasszony megjegyzése. Valahogy furcsán is hangsúlyozta a mondatot. Vagy csak ő értette félre?

— Lili úgyis ott lesz. Attól még te is ott lehetsz.

— Fiam, elég lesz, ha ő ott lesz.

— Akkor nem hívnálak, nagyanyám, ha elég lenne — vitatkozott a fiú. — Én azt akarom, hogy te is elgyere, nagyanyám. Hidd el, ha nem szeretném, nem is hívnálak.

Nagyanyja sokáig hallgatott. Maga elé nézett.

— Nem akarom, hogy szégyenkezzél miattam — mondta ki végül, amit idáig kerülgetett. Pétert düh öntötte el. — Igaza van, minek is jönne? — gondolta keserűen. — Inkább egyedül megy, illetve Lilivel. Lili úgy sem venné jónéven, ha a nagyanyját is vinné magával. Ki érti, hogy miért? Mi baja van egyik nőnek a másikkal? Miért beszél Lili ellene a nagyanyjának? Miért a nagyanya Lilinek? Maradjon hát itthon az egyik. Amelyik nem akar jönni. A nagyanyja!

Sokat dolgozott érte, az igaz. Egyedül rá támaszkodhatott, az is igaz. De milyen fojtogató volt vele élni! Milyen torkotszorítóan gyötrelmes. Egy fiatalnak és egy vénnek együtt. Egy vénasszonnyal, aki mindig mást akar. Mást és másképpen. Istennek hála, megszabadul tőle.

Bement, és becsapta maga mögött az ajtót.

Lili megjött a taxival, boldogan fordult fenékkal fölfelé, mikor a sofőr kinította előtte az ajtót. Kiugrott a kocsiból. Megigazította a selyemruhát magán, mely kellemesen hűs volt és sima. Tegnap óta ismét pokolian fölforrt a levegő. Lili futva tett néhány lépést befelé, amennyire a szűk szoknya engedte. Hirtelen megállt, visszafordult, megrázta szemébe omló dús, szőke fürtjeit. Visszaszólt a sofőrnek, hogy sietnek, nem kell sokáig várakoznia.

— Taxin jöttél? — kérdezte a fiú, miután összecsókolóztak.

— Azon.

— Nagy a fényűzés — Péter vállon karolta menyasszonyát.

— Nagy — válaszolta Lili —, mért ne legyen? — Végignézte a fiút. Elbiggyesztette a száját.

— Elég rövid az ujjá a zakódnak.

— Már nem is lesz hosszabb — grimaszolt a fiú. — Csak rövidebb. — Lenézett.

— A nadrág szára is.

— Igen — bölintott a lány. — Alaposan kinőttes. — Nevetett. — De megvan a diploma, az a fontos — mondta. — Ki hitte volna, hogy így elszalad az idő. A nadrág szára rövidebb lett, de az idő elszaladt.

— Aztán majd fordítva lesz. Az idő kezd rövidülni... — derültek. Megölelgettek, csókolgatták egymást. Lili hirtelen megállt.

— Mért megyünk be tulajdonképpen? Nem vagy kész?

— Még nem indulhatunk, kicsim — sajnálkozott Péter. — Nagyanyám meggondolta, s velünk akar jönni. Próbáltam lebeszélni.

— A nagyanyád? — állt meg Lili álmélkodva. — Mire jó ez?

— Nem tudom — vonogatta vállát Péter. — Ő tudja. Tudod, milyenek az öregek? Ez neki a boldogság! Vegyem el a kedvét?

— Nem. Azt nem szabad. Világért sem — gúnyolódott Lili. Hirtelen lehalkította a hangját, mert elérték az ajtót. Mikor meglátta az öregasszonyt, mosolyra vonaglott a szája, nyájasan köszöntötte.

— Nem haragszik, ugye, kedves? Ugye nem haragszik? — aggódott a nagymama.

— Tessék csak... nyugodtan — szölt Lili. — Tessék csak... Oda fogunk érni.

A nagymama eltűnt a ruhák függőnye alatt, Lili a fiúra nézett, elhúzta a száját.

— Azért hoztam taxit, hogy az öreglányt csomagoljuk be hátra? — súgta.

— Mit tehetünk? — tárta szét a kezét Péter.

A nagymama gyorsan öltözött. Már a cipőjéért nyúlt. De csak egyiket érte el. Péter odaugrott, s kézreadta a másikat.

— Látja kedves, milyen drága fiam van nekem?

— Tessék...? — kérdezte Lili, aki ingerült volt, s az ablakon nézegetett ki.

Az öregasszony már a cipőjével bajlódott. Péter Lili háta mögé állt. Lili kedvesen hátrahajolt. Péter azt hitte, csókot akar.

— Édes... — súgta. — Csakhogy itt vagy. Te velem leszel.

— Nagyanýádat itthon hagyhattad volna — monda Lili. — Máris elrontotta a napomat.

— Bird ki valahogy — kérte a fiú.

— Nehéz. Olyan nehéz volt fölhúzni ezt a cipőt — sóhajtott a nagymama.

— Az az új cipő, nagymama? — kérdezte Péter.

— Mit gondolsz, fiam? Bírom én ebben? — Majd a lányra nézett.

— Szép cipő — szölt Lili. Nem tudta, mit mondjon.

— Azt hiszem, hosszú lesz benne a nap, nagymama. Nem gondolod, drága nagymamám?

— Én nem bánom, fiam, ha már fölhúztam. — Míg topogott benne, próbálgatta a járást, a két fiatal összekacsintott. Péter alig tudta csitítani menyasszonyát, aki végül is kiment a kocsihoz. Nem tudta végét várni a nagymama készülődésének. Sétálgatott kint, levegőzött. S magában Péterre is haragudott, hogy így elrontotta a kettejük dolgát, ami az ünnepi alkalom ünnepi voltát, a közös örömet illeti.

De tenni ez ellen már semmit sem tehetett.

Az ünnepélyt, a diplomaátadást hivatalos szertartásosság jellemezte. De voltak bensőséges pillanatai is. Amikor Váradi Pétert szólították. Amikor megkapta a diplomáját és olyan dicséretet, amilyent senki. És olyan tapsot. És olyan gratulációt! Lili minden kellemetlenséget elfelejtett. De nem tudott úgy sietni, hogy a barátokat, ellenfeleket, ismerősöket megelőzhette volna. Úgy körülvették Pétert. Még az apja is alig fért hozzá. Pedig eljött ő is látni a fiát, sok év után. Talán meg sem kérdezte újdonsült asszonyától, hogy jöhet-e. S az apa után következett Lili. Végre hozzá tudott férkőzni Péterhez. Még mindig szoros embergyűrű övezte. Mikor megölelte, megcsókolta, egy kicsit az anyja helyett is tette. Mert az apja legalább kíváncsiságból eljött, de az anyja nem. Az anyja disszidált 56-ban, s még csak nem is tud róla a fia, nem ír.

Lili szorosan magához ölelte az ünnepeltet, csókolta, beszélt hozzá, maga sem tudta, mit. Így nyilvánosság előtt, apja előtt most lettek egymásé. Egészen a magáénak érezte a fiút. De az, mintha elhúzódná tőle. Mondani akart valamit, fölnézett rá, nevetett... s akkor megint történt valami.

Megint a nagymama...

Lili tökéletesen megfeledkezett róla és a kellemetlenségről, amit ez a vénasszony akarata ellenére okozott neki. De most egyszerre minden eszébe jutott, s a gutaütés kerülgette, mikor észrevette, hogy Péter nem rá figyel. Szeme valahova távolabbra néz. S lefejtí magáról karjait, elhárítja magától barátait, félretolja útjából az apját. Senki sem értette, hogy mit akar? Nézték rá az emberek, ahogy ahhoz a feketébe öltözött matrónához közelített. S megragadta a kezét, és elhalmozta csókjaival.

S a nagymama most, amikor mindenki boldog sutyorgással, fecsegéssel vette körül Pétert, amikor mindenki örült, sírva fakadt. Előbb csak magába fojtva hüppögött, aztán ellenállhatatlanul fölzokogott.

Lili sehogy nem értette, föl nem foghatta az öregasszony viselkedését, csak boszszankodott, szégyenkezett miatta.

Dénes Sándor: Portré